

Д-р Тота Венкова: 100 години от смъртта на първата българка – лекар

100 години след нейната кончина, на надгробния ѝ паметник четем „Д-р Тота Венкова – първата българска лекарка от Габрово, починала 23 декември 1921 г. Лекарка за болните, приятелка на бедните, майка за безприютните. Мир на праха ѝ!“. Словата са написани от габровския учител Михаил Теофилов, виден български писател, културен деец, дарител, изпълнител на последната воля на д-р Тота Венкова.

За да разберат съвременниците ни, минаващи край мраморния ѝ паметник, е нужно да припомним, в нейна памет, коя е д-р Тота Венкова. Житетският ѝ път започва през 1855 г. в семейството на Мария и Венко Чехларови в Габрово. Твърде малка остава сирак, но с упоритост и надарен ум, тя е отлична ученичка. Благодарение на това, тя става една от първите стипендиантки на Женско благотворително дружество „Майчина грижа“, което през 1871 г. поема издръжката ѝ в Девическото училище в Габрово. Нейна учителка е Анастасия Тошева. Две години по-късно, Тота Венкова завършва и самата тя става учителка там, като преподава до 1878 г. По време на Руско-турската освободителна война, Девическото училище, както и всички други училища в града, са превърнати в болници, в които помагат на ранените воители, опълченци и бежанци. Тота Венкова, заедно с жени от Дружеството, се грижи за

тях. Нейните способности са забелязани от руския лекар Пясецкий и настоява тя да бъде изпратена в Русия, където да продължи образованието си. Така, още през 1878 г., тя заминава там със стипендия от Санктпетербургското

д-р Тота Венкова, ок. 1878 г.

„Учител, който не обича децата, е лош учител, лекар, който не обича болните, е лекар занаятчия“

дамско благотворително дружество, за да учи медицина. Поради тежко заболяване, причинено от суровия руски климат, е принудена да прекъсне следването си и се завръща в България. 5 години по-късно, през 1883 г.

отново заминава в Петербург, този път със стипендия от Министерството на народното просвещение. Дипломира се през 1886 г. и се завръща в България като доктор. През годините, за почетното място на първа българка – лекар се спрягат още две имена на дами, завършили медицина и работили по същото време в България – д-р Анастасия Головина и д-р Нина Ораховац. И двете дами обаче израстват в свободна среда, сред духа на новото време, получават добро образование, извън пределите на поробена България. Преди да имаме своя национална държава, в условията на чужда власт, олицетворяваща изостаналост, закостенялост, д-р Тота Венкова прокарва път, по който ще тръгнат много български жени, за да станат част от градежа на съвременна България. В този смисъл тя безспорно е първата българка – лекар. Работи последователно в болниците в Русе, Търново, Варна и София. Това не е достатъчно за жадната за

знания габровка и тя отново заминава за Петербург, където специализира вътрешни и детски болести, а след това във Виена – акушерство и гинекология. Завърнала се в България, тя взема дейно участие в основаването

на първите акушерски курсове към Александровска болница, като преподавател. Работи и като училищен лекар в Софийската девическа гимназия. През 1901 г. е принудена да се оттегли от лекарска служба на държавна длъжност, заради влошеното си здравословно състояние. По това време е само на 46 години, в апогея на своя професионален и житейски път. Започва частна практика, в своя дом, в столицата. Това се превръща в място, където много бедни жени и бъдещи майки намират опора, подкрепа и човешка топлина. В продължение на 20 години, води безплатна женска консултация и помага на безброй жени. Д-р Тота Венкова, почива на 65-годишна възраст, на 23 декември 1921 г. Отвъд сухите биографични факти на своя не дълъг живот, ни остава много повече.

Самата тя, която е помогнала на безброй жени да изпитат радостта от майчинството, остава без деца и без семейство.

Помага на своите племенници, децата на сестра й Радка Венкова-Миневска да получат добро образование. Освен за своите роднини, чрез своето завещание, тя се погрижва и за стотици други български деца. Там волята ѝ е описана така: на Санаториума в с. Искрец, Софийско завещава 500 000 лв. за обзавеждане на павилион за туберкулозно болни деца. През 1940 г. волята ѝ е изпълнена. На Софийския университет тя завещава 40 000 лв. В завещанието си, тя не забравя своя роден град: на Габровското девическо училище тя завещава 500 000 лв. Габровци изпълняват волята на своята лекарка. През 1929 г. Габровската община взема решение да се построи хигиенично училище или леговище за деца. Така в местността „Топлешка поляна“, над с. Зелено дърво е построена сграда, която от 1947 г. приема деца за летуване, а от 1953 до 1985 г. функционира като Горско климатично училище, носещо нейното име. В годините след закриването му се използва за лагери и зелени училища. През 1971 г. с решение на Изпълнителния комитет на Градски народен съвет – Габрово от 29 юли 1971 г. габровската болница се именува Окръжна обединена болница „Д-р Тота Венкова“ (днес МБАЛ „Д-р Тота Венкова“) в знак на признателност и в нейна памет. За нея пишат видни българи (и в частност габровци), вдъхновени от живота и дейността ѝ, сред които проф. Вера Мутафчиева, д-р Петър Цончев, Илия Габровски и др. През 1996 г. е издаден вестник „Първата“ от Държавен архив – Габрово и ЖБД „Майчина грижа“, през 2003 г. научен доклад за нея е включен в юбилейно издание на ЖБД „Майчина грижа“ „Живот за обществено благополучие“. Дружеството посвещава изложба и биографичния очерк „Сърце за всички“ по случай 150-годишнината от рождението ѝ, съставител е Мария Семерджијева. В очерка е отдадено и заслужено място на племенника ѝ д-р Александър Несторов, който издирва информация за своята именита леля и желае завръщането на тленните ѝ останки в родния град. Тази идея възниква още през 1985 г., но истинската работа започва през 1996 г., когато д-р Александър Несторов започва да контактува с дамите от „Майчина грижа“ за нейното реализиране. В инициативния комитет участват зам.-кметът на Община Габрово, председателят на „Майчина грижа“, директорът на Държавен архив, лекари, общественици, журналисти. За финансо-

Родната къща на д-р Тота Венкова в Габрово, днес не съществува

Паметна плоча на мястото на родната къща на д-р Тота Венкова в Габрово

Съгласително.

Долуподписанна-та се условия
св. Т-да Учл. Настоятели да. учи-
тельствуватъ въ придогледане-
но-то училище една година т.е.
отъ 1^и Августъ 1877 год. до 1^и Авг.
1878 съ платъ № 4000 (четори
хиляди) гр., кои-то ще ѝ се испла-
щатъ на същи месецъ.

Т. Венкова
13^и Октомври 1877
Габрово

Съгласително с Училищно настоятелство, 1877 г.

Литийно шествие за препозреване тленните останки на д-р Тота Венкова в Габрово, 1997 г.

Дамите от ЖБД „Майчина грижа“ пред гроба ѝ в Габрово, 1997 г.

Откриване на барелеф в Габровската болница, носеща нейното име, 2005 г.

ОБЩИНСКИ СЪВЕТ - ГАБРОВО

На основание чл. 21, ал. 1, т. 22 от Закона за местното самоуправление и местната администрация, чл. 5 и чл. 3, т. 2 от Статута за целите, принципите и критериите при обявяване официални отличия на Община Габрово с Решение N 107/12.05.2005 година, Общински съвет - Габрово обявява за

**„ПОЧЕТЕН ГРАЖДАНИН НА ГАБРОВО“
ПОСМЪРТНО**

д-р ТОТА ВЕНКОВА

по повод 150 години от рождението ѝ

ПРЕДСЕДАТЕЛ ОБС:

Лена Енева
и.к. ЛЕНА ЕНЕВА

ДЪРЖАВЕН АРХИВ - ГАБРОВО

Свидетелство за обявяване на д-р Тота Венкова за Почетен гражданин на Габрово, посмъртно, 2005 г.

вото обезпечаване на дейностите, помагат частни и общински фирми. В резултат на успешната екипна работа, на 29 май 1997 г. с лигийно шествие от храм „Св. Успение Богородично“ към двора на бившия дружествен дом на „Майчина грижа“, известен после сред габровци като кино „Майчина грижа“ (днес не съществува, на негово място е Търговски център), много габровци съпровождат тленните останки на голямата българка към полагането им в родно Габрово. В словото си, тогавашният зам.-кмет отбелязва: „Такъв ритуал се извършва в Габрово за втори път – преди 100 години, през 1897 г. габровската общественост пренася тленните останки на Васил Априлов, от Галац, Румъния, в двора на Априловската гимназия. Днес, през 1997 г. в Габрово се връщат мощите на д-р Тота Венкова“. През същата година улица в кв. „Трендафила“ е преименувана на ул. „Д-р Тота Венкова“. Отдаването на почит към знаменитата габровка продължава и през 2005 г., когато тя е провъзгласена за Почетен гражданин на Габрово, посмъртно, с Решение № 107 от 12 май 2005 г. на Общинския съвет, по повод дарителската ѝ дейност и на 150 години от рождението ѝ. Както пише дългогодишният заслужил председател на „Майчина грижа“ и виден габровски общественик Мария Семерджиева в биографичния си очерк за д-р Тота Венкова: „Историята има мъдра памет. Тя не оставя в забвение личности, които с достойните си дела, със своя принос към народа си, с богатата си душевност и себераздаване са оставили ярка следа, за да пребъдат в паметта на бъдните поколения“. В потвърждение на това, през април 2020 г. на стената на софийския ѝ дом на ул. „Солунска“ беше поставена паметна плоча. Още през 2017 г. Габровският архив подкрепи реализирането на това паметно дело от Инициативен комитет с писмо до председателя на Столичния общински съвет. За паметта на делото на именитата габровка „разказват“ и малкото документи, съхранявани във фондовете на Държавен архив – Габрово: нейни снимки като ученичка в Девическото училище, с приятели, контракт (договор) и съгласителни за назначаването ѝ за учителка в Габрово, списък за изпращане на млади българи за следване в чужбина, сред които и нейното име, копие от нейното завещание. Те са включени в Списъка на особено ценните и уникални документи от Националния архивен фонд, като документи с историческо и научно значение за изследване на българската духовност и обр-азование през Възраждането.

Най-голяма част от запазено за нея се съхранява във фондовете на дружество „Майчина грижа“ и на председателя му г-жа Мария Семерджиева, сред които интерес представлява кореспонденцията с нейни наследници в лицето на д-р Александър Несторов и Райна Несторова, родословни дървета на нейни роднини, снимки от среща с потомци и изложба, посветени на д-р Тота Венкова, от препогребването на тленните ѝ останки. Нека накрая си припомним и нейните думи, които разказват за целия ѝ живот „Най-мъчното нещо в света е да възпитаваши, лекуваш и управляваш. Имах щастието да бъда учителка и лекарка и смело мога да кажа: учител, който не обича децата, е лош учител, а лекар, който не обича болните, е лекар занаятчия, но не лекар майстор, създател и творец на човешкото здраве“.